

TINH THẦN NỮ QUYỀN TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA Y BAN

Lê Thị Thanh Xuân

Nhận bài:

03 – 12 – 2018

Chấp nhận đăng:

20 – 03 – 2019

<http://jshe.ued.udn.vn/>

Tóm tắt: Trong xã hội hiện đại, viết và đấu tranh cho quyền lợi và quyền bình đẳng của phụ nữ ngày càng phát triển mạnh mẽ, được thể hiện trong tất cả các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hóa. Trong đó, văn học - một bộ phận của văn hóa được xem là tiền tiêu và có ảnh hưởng sâu đậm nhất. Một trong những đóng góp vào sự thành công của văn học nước nhà trên bước đường hội nhập sâu rộng với văn học thế giới với xu hướng chung “nữ quyền hóa”, không thể không nhắc đến nhà văn Y Ban. Nữ nhà văn Y Ban được xem như là một “luồng gió mới” trong nền văn học hiện đại Việt Nam với những tác phẩm thấm đẫm tính nhân văn và giá trị về “giới thứ hai”. Bài viết đi sâu, nghiên cứu, phân tích, làm rõ những tác phẩm mang giá trị nhân văn sâu rộng của tinh thần nữ quyền với hình tượng người phụ nữ đấu tranh vì tình yêu, hạnh phúc cũng như bản năng tính dục và nhu cầu giải phóng tính dục trong một số tác phẩm tiêu biểu của nhà văn Y Ban.

Từ khóa: nữ quyền; hình tượng phụ nữ; văn học; truyện ngắn Y Ban; đấu tranh; tính nữ.

1. Mở đầu

Phong trào đấu tranh nữ quyền đã có từ lâu và xuất hiện trong nhiều áng văn thơ nổi tiếng cả ở trong và ngoài nước. Cuộc chiến đấu để giành lại vị thế đã mất của nữ giới dần phát triển mạnh mẽ người ta gọi là nữ quyền luận hay chủ nghĩa nữ quyền (feminism). Phong trào này xuất phát từ ý thức về bản thân của giới nữ, hoặc từ cái nhìn của giới thống trị (giới nam) về phận vị của người phụ nữ trong xã hội, được diễn giải trong các lĩnh vực văn hóa khác nhau được manh nha vào thời kì Khai sáng và bắt đầu phát triển mạnh mẽ từ thế kỉ XIX đến nay. Có thể khẳng định rằng từ nửa sau thế kỉ XX, nữ quyền đã trở thành một lĩnh vực quan trọng của hoạt động học thuật mang tính đặc thù - nghiên cứu nữ quyền, nữ quyền luận. Trong lĩnh vực phê bình và lí thuyết văn học nữ quyền, nó được lưu ý kĩ càng như một sự tra vấn lại về các yếu tố như giới, bản sắc giới, giai cấp và tính dục, hệ thống các kí hiệu biểu tượng biểu trưng, cái nhìn về thế giới mang bản sắc giới,... Hàng loạt các chủ đề quan trọng của thế giới nhân văn

như lao động, giáo dục, sức khỏe, tính dục,... được nhìn nhận dưới nhãn quan giới. Đặc biệt nhất là phong trào này đã làm một hành trình truy nguyên lại những quan niệm vốn bị bóp méo như phân biệt mang tính giới, sự phụ thuộc, vị thế nữ, thiên tính nữ, bản phận, chế độ gia trưởng,... Trên thực tế, những nhận thức thông thường lâu nay được các nhà nghiên cứu và phê bình nữ quyền đưa đến một cái nhìn hoàn toàn ngược lại. Theo đó, tính nữ hay nam là một kiến tạo của xã hội nam quyền. Nghiên cứu văn học từ cái nhìn nữ quyền, trong trường hợp này, là phơi bày những hình thức của sự phân biệt giới tính đã làm cơ sở cho việc xây dựng những chuẩn mực và những quy tắc lấy nam giới làm trung tâm. Trong tiểu luận *Phê bình nữ quyền mới* (The new Feminist Criticism), Annis Pratt đã tóm tắt bốn nhiệm vụ chính của phê bình nữ quyền: 1/ nhận thức lại những tác phẩm của các nhà văn nữ; 2/ đánh giá các phương diện hình thức của văn bản; 3/ hiểu được văn học đã phát hiện và thể hiện được những gì về nam giới và nữ giới trong những bối cảnh kinh tế - xã hội mà họ đang sống; và 4, diễn tả được sự trình bày đầy tính hoang tưởng về mỗi cá nhân phụ nữ trong văn học [9]. Trong bài viết của chúng tôi, không triển khai bốn chủ đề này mà tập trung một phần ở chủ đề thứ nhất và thứ ba. Hai

* Tác giả liên hệ

Lê Thị Thanh Xuân

Trường Đại học Ngoại ngữ - Đại học Huế

Email: ltxuan07@gmail.com

nội dung này được miêu tả và đánh giá qua trường hợp cụ thể là truyện ngắn của nhà văn nữ Y Ban.

Trong nền văn học Việt Nam, Y Ban là một nhà văn nữ tiêu biểu với những tác phẩm mang âm hưởng nữ quyền sâu sắc và đầy tính nhân văn, thể hiện tư tưởng mới mẻ của người phụ nữ trong xã hội hiện đại. Giới nữ đã dám đấu tranh cho quyền lợi, hạnh phúc của chính bản thân mình, điều mà từ trước đến nay họ vẫn còn e ngại, dè chừng. Nó thể hiện triết lí và nhân sinh quan hết sức sâu sắc, tinh tế với cách nhìn nhận đa chiều, đầy tính nhân văn. Khát vọng sống về một tương lai tốt đẹp hơn dành cho người phụ nữ luôn được nhà văn áp ủ và thể hiện rõ trong nhiều tác phẩm của bà. Đó là tinh thần nữ quyền, âm hưởng nữ quyền và thiên tính nữ được thể hiện đầy cá tính và sáng tạo, với lối diễn đạt phong phú, tinh tế. Điểm đặc sắc của văn phong Y Ban là các nhân vật nữ đầy “bạo dạn”, “mãnh liệt” và cá tính. Họ sẵn sàng làm tất cả mọi việc để cuộc sống trở nên tốt đẹp và hạnh phúc hơn. Đó là những nhân vật nữ luôn khao khát yêu và “cháy” hết mình trong tình yêu. Vì lẽ đó, bản năng tính dục cũng là một yếu tố mới mẻ và có sự liên quan chặt chẽ trong việc thể hiện sâu sắc âm hưởng nữ quyền. Trong giới hạn bài báo, chúng tôi chỉ phân tích một số tác phẩm tiêu biểu để làm rõ tinh thần nữ quyền trong truyện ngắn của Y Ban.

2. Nội dung

2.1. Hình tượng người phụ nữ đấu tranh cho hạnh phúc, tình yêu trong truyện ngắn Y Ban

Y Ban là một nữ nhà văn đã tạo được thành công cho mình với rất nhiều tác phẩm đầy ý nghĩa nhân sinh và tuyên ngôn nữ quyền. Những nhân vật nữ của Y Ban đa phần là những phụ nữ có học thức, là tiến sĩ, doanh nhân thành đạt, các cô gái trẻ nhưng lại thiếu thốn tình cảm, tình yêu. Họ mãi miết đi kiếm tìm tình yêu và sự thỏa mãn về thể xác nhưng cuối cùng lại nhận được sự thất vọng: “Thế là bao nhiêu sự háo hức của tôi đã chuyển sang thất vọng. Sự tự lực của tôi đã không đem lại kết quả nào. Và sau đó là cảm giác thật ê chề, lại vẫn là cảm giác ê chề” [1, tr.114]. Điều mấu chốt là trên con đường tìm kiếm tình yêu và hạnh phúc chân chính đó, họ không bao giờ bỏ cuộc và luôn đấu tranh cho quyền sống và tự do của chính mình như chính lời tâm sự của bà tiến sĩ trong *Tự*: “Nhưng tôi vốn là kẻ mơ mộng, tôi luôn tin rằng ngày mai sẽ là ngày tốt đẹp. Con người cũng đầy tốt đẹp. Tôi cũng là một con người tốt đẹp. Tôi cũng đáng

được hưởng những điều tốt đẹp chứ. Lần sau người số hai sẽ mang đến cho tôi một sự lãng mạn. Hoa. Nhẫn cỏ. Nhẫn kim cương. Lần sau tôi sẽ nhận được những điều tốt đẹp ấy” [1, tr.134]. Điều có ý nghĩa chính là nhân vật người phụ nữ trong truyện của Y Ban không chỉ tin tưởng vào tương lai tươi sáng của bản thân mà còn rất mạnh mẽ, đầy cá tính trong ngôn ngữ về tính dục (điều này hoàn toàn trái ngược với nhân vật nữ trong văn học truyền thống): “Cái mà tôi mơ mộng là văn hóa tình dục, một lỗ hồng của dân tộc nói chung và của cá nhân tôi nói riêng. Quả là tôi chưa bao giờ được sờ mó đến cái gọi là văn hóa tình dục đó. Tôi khao khát được sờ mó đến” [1, tr.136]. Và có khi là những suy nghĩ rất “khoáng đạt”, Tây hóa: “Chúng tôi cùng vào thang máy. Không hiểu sao tôi lại có mơ mộng rằng vào thang máy người số ba sẽ ôm tôi vào lòng. Một cái ôm rất khoáng đạt và lãng mạn. Ý nghĩ làm người tôi run rẩy” [1, tr.137]. Vượt lên trên tất cả, những người phụ nữ trong các tác phẩm của Y Ban vẫn mơ về những giá trị tốt đẹp của gia đình, với cuộc sống bình dị như bao người, như ước mơ chân chất của nhân vật thị trong *I’ am đàn bà*: “Một căn bệnh mà y học đã phải bó tay, vậy mà thị lại làm được. Những giải thưởng cao quý của nhân loại đã được trao cho những người tìm ra cách chữa các bệnh hiểm nghèo là gì? Không, thị không cần giải thưởng cao quý đó. Thị chỉ muốn về với chồng với con” [1, tr.34]. Có thể thấy rằng, đó là một người phụ nữ chân quê, nghèo khổ, đúng như tên gọi nhân vật, nhưng thị chính là một “nữ cường nhân” với ý chí, sức mạnh tiềm ẩn bên trong. Không ai làm được công việc đầy nhân văn như thị, thị chính là một người xa lạ nhưng đã cứu vớt cuộc đời một người đàn ông tàn tật, lấy lại những xúc cảm đã tê liệt. Chính tình yêu thương đồng loại, bản năng che chở của người phụ nữ đã giúp thị làm được những điều nhân bản “tưởng chừng như không thể”. Giá trị vĩnh cửu, sức sống trường tồn của tác phẩm chính là sự tôn vinh những người phụ nữ bình dị, chân quê nhưng trái tim của họ có thể “sưởi ấm” và tạo nên những điều phi thường nhất. Đó chính là vũ khí, sức mạnh tiềm tàng, đấu tranh, vượt lên số phận của người phụ nữ, bất luận họ là ai.

Y Ban cũng là một nhà văn nữ có tấm lòng đồng cảm với số phận bất hạnh của những người phụ nữ. Những tác phẩm của tác giả thể hiện sự mạnh mẽ vươn lên trong khó khăn của những cô gái trẻ, nữ trí thức hay thậm chí là gái điếm. Truyện *Bức thư gửi mẹ Âu Cơ* là một tác phẩm đề cao sự rộng lòng, giúp đỡ những cô gái trẻ nhưng đầy bất hạnh vì họ không còn cơ hội được

làm mẹ. Sự đồng cảm của tác giả đã thể hiện rõ qua hệ thống ngôn từ, giọng điệu với nhiều cảm xúc, cung bậc khác nhau như những cơn sóng ngầm, lúc nhẹ nhàng lúc lại trào dâng: “Cuộc sống ngày ngày cứ diễn ra sôi động. Ngày ngày con vẫn cứ nhập cuộc: con đi xem, đi vũ hội, đi du lịch... nhưng sau tất cả những cuộc vui, con càng cô đơn hơn. Con mong muốn tình yêu. Con đã có đầy đủ một tình yêu đầu tiên ấy rồi. Hoặc là bằng, hoặc là hơn. Mẹ và lí trí không cho con buông thả. Giá như ngày ấy mặc dù tội lỗi, mẹ cứ cho chúng con lấy nhau thì con đã trở thành người phụ nữ bình thường chứ không phải mang cảnh góa bụa trong cô thiếu nữ kén chồng thế này” [1, tr.63-64]. Ở cuối tác phẩm, giọng văn của Y Ban vẫn ngọt ngào, sâu lắng với mong muốn một xã hội bình quyền cho người phụ nữ: thiên chức và quyền được làm mẹ cao quý. Tác phẩm đã thể hiện được sức mạnh nhân văn cùng với sự tranh đấu, giành quyền lợi, quyền sống và quyền được tự do cho người phụ nữ: “Mẹ Âu Cơ sinh được 50 người con trai, 50 người con gái. Con trai của mẹ thì thành anh hùng, thi sĩ, con gái của mẹ thì trở thành những bà mẹ. Đất nước anh hùng, ngoại xâm, thiên tai liên miên nên mẹ quan tâm đến những anh hùng, thi sĩ. Mẹ đã không chú ý đến những cô gái vốn dịu dàng, nhu mì, không mấy đòi hỏi. Mẹ ơi, mẹ hãy quan tâm đến chúng con, đến nỗi đau của những cô gái, những bà mẹ” [1, tr.64].

Đọc truyện *Chợ rằm dưới gốc cây cổ thụ* của Y Ban, người đọc luôn cảm nhận được đầy đủ mọi cung bậc cảm xúc của Lụa - một cô gái trẻ, lần đầu biết yêu. Thế nhưng, cô lại yêu phải người âm, một chàng trai khô ngô tuấn tú. Vượt lên trên những rào cản của gia đình, sự tự ti mặc cảm của Thắng, hai người đã đến với nhau qua phiên chợ Rằm hàng tháng. Văn phong của Y Ban mang hơi hướng kì ảo, hoang đường, nhưng ẩn chứa bên trong là sự đấu tranh vượt qua mọi định kiến, khuôn phép của xã hội để khẳng định bản thân, hướng đến hạnh phúc của các nhân vật nữ. Hay tác phẩm *Chị Quy* đã thể hiện bản lĩnh của một người phụ nữ trung niên trên con đường tìm lại hạnh phúc đầy chông gai. Đó là một người vợ hết lòng vì chồng và gia đình chồng nhưng chưa một ngày nào chị sống hạnh phúc vì chồng chị không hề yêu chị. Nhưng bằng tất cả nỗ lực của bản thân, chị đã chứng minh được giá trị bản thân, khiến cho chồng chị “Trước khi đắm mình vào giấc ngủ còn chép miệng nuôi tiếc, vật báu trong tay đến giờ mới biết” [2, tr.50-51].

Với sự đa dạng, cách tân trong từng thể loại và lối viết mang tính tuyên ngôn về nữ quyền, mỗi tác giả nữ đều có một phong cách, dấu ấn riêng. Nguyễn Thị Thu Huệ hầu hết đều viết về nhân vật chính là những người phụ nữ và các bé gái như *Hậu thiên đường*, *Cõi mê*, *Tân cảng*, *Huyền thoại*, *Dĩ vãng*... Trần Thùy Mai với những người đàn bà bất hạnh như Nguyệt cà nhắc (*Quý trong trắng*), Vy ngây (*Chuyện ở phố hoa xoan*), Thúy cầm (*Am bà cô*), Hà “gái bán hoa” (*Nốt ruồi son*), Kiều Dung (*Lễ cưới bạc*)... Còn với Y Ban là những nữ trí thức xinh đẹp nhưng lại hệt hẫng, chênh vênh, mong muốn khao khát và cháy hết mình vì tình yêu trong *Cưới chợ*, *Cuộc tình Silicon*, *Gà ấp bóng*, *Người đàn bà đứng trước gương*, *Sau chớp là đông bão*, *Tự*... Nhắc đến các tác phẩm của Y Ban, không thể bỏ qua đề tài tình yêu, luôn gắn liền với “những người phụ nữ hiện đại”. Họ chắc chắn không phải là mẫu phụ nữ truyền thống bởi họ luôn tự mình đi tìm hạnh phúc, tình yêu và tự “thỏa mãn”. Có thể thấy rằng, nhân vật nữ của Y Ban không mang “tính phụ thuộc” bởi “người phụ nữ phụ thuộc không may mắn được ưu đãi: về tình dục cũng như tình cảm, phần lớn các bà vợ cũng như các danh kĩ đều bị hoàn toàn chịu thiệt thòi. Người phụ nữ độc lập vấp phải những khó khăn hiển nhiên hơn vì họ chọn con đường đấu tranh hơn hẳn nhục” [6, tr.376]. Nói thế để thấy rằng đa số nhân vật nữ của Y Ban rất đa dạng, khi là tiến sĩ, trí thức và đôi khi có cả gái bán hoa nên chất xúc tác là mái ấm gia đình hạnh phúc chính là nhu cầu và cũng là động lực để người phụ nữ đấu tranh để ngày càng hạnh phúc và thành công hơn trong cuộc sống.

Có thể thấy, trong tất cả các nhà văn nữ thì sáng tác của Y Ban gần với sáng tác của Đỗ Hoàng Diệu nhất. Các sáng tác của hai nhà văn nữ nổi tiếng đều lấy chủ thể là hình ảnh những người phụ nữ “bạo dạn”, “mãnh liệt” làm trung tâm. Điểm đến không gì khác chính là sự tranh đấu vì hạnh phúc, tình yêu chân chính: “đôi với phụ nữ, tình yêu là một sự tự khước từ mình hoàn toàn để hiến dâng cho người yêu” [6, tr.312]. Như vậy, chủ đề về tình yêu gần như là đề tài muôn thuở trong các sáng tác của các nhà văn nữ. Từ đó mới thấy được rằng, phụ nữ muốn có cuộc sống hạnh phúc, đủ đầy với tình yêu cũng lắm gian truân, vất vả nhưng những người phụ nữ trong xã hội hiện đại biết họ cần gì và muốn gì để có được cuộc sống tự do, hạnh phúc: “phụ nữ đòi hỏi được công nhận với tư cách con người ngang hàng với đàn ông, chứ không phải là đặt sự tồn tại trong sự phụ thuộc

vào cuộc sống và đàn ông trong sự phụ thuộc vào tính của họ” [5, tr.85].

2.2. Bản năng tính dục và nhu cầu tự giải phóng của người phụ nữ trong truyện ngắn của Y Ban

Ngày nay, trong xã hội hiện đại, các nhà văn nữ viết về sex chính là cách mà họ có thể giải bày nỗi lòng, chiêm nghiệm về cuộc sống, giờ đây đang trở thành xu hướng văn học mới. Viết về tính dục cũng chính là cách mà nhà văn nữ tự giải phóng bản thể của chính mình. Họ đã lấy người phụ nữ làm hình tượng trung tâm trong các tác phẩm của mình, phát xuất từ căn nguyên của chính xã hội mà họ đang sống. Nhà nữ quyền nổi tiếng người Pháp Simone de Beauvoir trong tác phẩm *Giới thứ hai* (The second sex, 1949) cũng bàn về vấn đề bình đẳng giới trong tình dục, tuy nhiên, giữa hai giới lại có “sự không đồng dạng với nhau”. Trong việc trải nghiệm đời sống tình dục của nữ giới, theo Beauvoir, thì sự chủ động không nằm ở bản thân người phụ nữ mà do căn nguyên xã hội quy định, thường bị chi phối bởi các yếu tố về xã hội, văn hóa.

Vấn đề tính dục dù ở thời đại nào cũng mang tính thời sự và nóng hổi. Nhưng không phải ai viết về sex cũng thành công nếu thiếu đi sự tinh tế, trải nghiệm. Các nhà văn nữ - với tư cách là những người trong cuộc, họ thấu hiểu hết những nỗi đau tột cùng của phụ nữ trong chuyện chăn gối: “Là phận đàn bà chỉ có phục tùng thôi” [12, tr.427]. Bằng cách sáng tạo tác phẩm, họ đã đấu tranh bênh vực cho người phụ nữ ở những góc cạnh tế nhị nhưng rất quan trọng đối với người phụ nữ: SEX. Các nhà văn nữ đau với nỗi đau của nhân vật và cuối cùng, sự mạnh mẽ trỗi dậy của các nhân vật nữ đã cho thấy rằng phái yếu không phải lúc nào cũng yếu. Họ có thể tự quyết định được vấn đề tính dục, cũng có nghĩa là họ không còn bị lệ thuộc, bị lụy vào bất cứ ai, sống một cuộc sống tự chủ đầy hạnh phúc. Do vậy, trong những áng văn viết về vấn đề tính dục của các nhà văn nữ đều thể hiện sự khác lạ, tinh tế và sâu sắc so với các nam nhà văn, đúng như nhận định sau của nhà văn nữ Đoàn Lê: “Lại phải nói, đứng đầu các áng văn sex nổi tiếng phần lớn do các cây bút nữ viết mới thật lạ. Đó, hỏi ai hiểu cận kề cái sự ấy bằng chị em? Một khi các nữ ma đầu đã tung hoành thì thiên hạ phải... chết đi sống lại với họ cho mà coi!” [5, tr.118].

Y Ban là một nhà văn nữ viết về sex khá thành công với tập truyện ngắn tiêu biểu là *I'am đàn bà*, khá

tự nhiên và tỉ mỉ nhưng lại không hề dung tục. Mỗi tác phẩm của nhà văn đều thấm đẫm chiều sâu nhân văn cao cả. Y Ban ủng hộ ý tưởng viết về vấn đề tính dục để bênh vực cho thân phận người phụ nữ, giúp họ ngày càng mạnh mẽ hơn, làm chủ cuộc sống của mình. Theo quan niệm của Y Ban thì “Sex là giải trí và văn hóa” và “Viết về sex tục hay không tục là do câu chữ. Nếu mình viết trực tiếp, thẳng tuột về nó như một thứ nhu cầu bản năng, kích động ở người đọc những ý nghĩ không lành mạnh, không trong sáng thì tác phẩm sẽ trở nên phản cảm. Nhưng nếu tác giả khéo léo, thay thế những khái niệm về các bộ phận, các hành vi của con người bằng nhiều cách diễn đạt văn chương hơn, phù lên chi tiết “tục” những ý nghĩa rất người, đưa trí tưởng tượng của độc giả đến các vấn đề nhân văn thì khi đó, người đọc sẽ không “lăn tăn” đến chuyện đề tài nữa” [3].

Y Ban được coi là một nhà văn nữ đi đầu trong trào lưu viết về tính dục như một xu hướng nữ quyền giải phóng cho đời sống tình cảm của giới nữ. Đây là một điều khá mới mẻ, hấp dẫn độc giả, không phải vì đề tài câu khách mà là ý nghĩa nhân sinh quan ẩn chứa trong đó. Truyện *I'am đàn bà* là một ví dụ như thế. Truyện kể về nhân vật thị, một người đàn bà đã cứu được một đứa bé bị bỏ rơi ở trong rừng. Rồi một ngày thị phải xa chồng và bốn đứa con sang Đài Loan làm nghề giúp việc với mong muốn kinh tế gia đình khá giả hơn. Rồi thị làm công cho một gia đình có người bị bại liệt. Thị chăm sóc cho ông chủ từ miếng ăn đến giấc ngủ, thị tắm cho ông chủ, xoa bóp cho ông chủ, nói chuyện với ông chủ. Nói chung nhờ sự chăm sóc rất chu đáo của thị mà ông chủ đã dần có cảm giác trở lại. Biểu hiện đầu tiên là “cứng cứng” ở chỗ ấy. “Con giống con má” của ông chủ luôn cất cao đầu khiến cho thị không ngừng nghĩ về nó và thị không thể chiến thắng được dục vọng, thị thêm khát nó. Cuối cùng, sau chuỗi ngày đấu tranh tư tưởng, thị mạnh dạn đi vào phòng ông chủ. Và thị đã được “thỏa mãn”. Kết cục tác phẩm, dù thị bị bà chủ phát hiện và tố cáo ra tòa nhưng không thể phủ nhận giá trị nhân văn cao cả của tác phẩm mà tác giả muốn gửi gắm đến bạn đọc. Thị đã đánh thức được sự rung động tình cảm, bản năng tính dục của người đàn ông mà ngay cả người vợ không thể làm được, bởi vì họ thiếu đi tình thương, tính kiên trì đối với người bệnh. Bản năng tính dục này được kết hợp từ bản năng chăm sóc, bản năng che chở, nhờ đó đã đánh thức được tinh thần đã bị tê liệt của một con người. Đọc tác phẩm, đôi khi chúng ta

thấy thị có những khao khát, ham muốn rất đời thường, “rất phụ nữ”, những ham muốn đó xuất phát từ hoàn cảnh phải xa chồng xa con: “Nhưng đến khi quay lại để tắm tiếp cho ông chủ thì thị đã không cưỡng được cảm xúc của chính thị, khiến thị cứ nắm chặt tay vào cái con giống con má. Cái chết nữa là đêm ngủ thì thị lại mộng mị. Thị nằm mộng có một người đàn ông hôn thị khiến cho cảm xúc thêm khát của thị đang ngủ im bất dậy... Thị tỉnh giấc trong ngây ngất của sự khát thèm [1, tr.29].

Đa phần các nhân vật nữ của Y Ban đều có một đời sống gia đình phức tạp, thiếu thốn tình cảm. Họ có chung những mơ mộng, mong muốn về một mái ấm gia đình hạnh phúc nhưng những mơ ước đó dường như quá xa vời đối với họ. Họ muốn giải tỏa những nhu cầu, bản năng tính dục đầy khao khát, mạnh mẽ. Chính vì vậy, họ đã tìm mua “chim” giả, ngoại tình tư tưởng với đồng nghiệp... để “giải phóng” những khao khát bị dồn nén bấy lâu.

Truyện ngắn *Tự* của Y Ban kể về một bà tiến sĩ xã hội học 40 tuổi thành đạt đã trải qua “chuyện ấy” với ba người đàn ông với bao nỗi thất vọng ê chề, thậm chí có lúc “lụy tình” để giữ gìn hạnh phúc. Sau đó, cô rút ra được kinh nghiệm là chỉ có “chim” giả mới đem lại hạnh phúc cho cô, giải tỏa được nhu cầu tình dục rất chính đáng của người phụ nữ mà nhiều người đàn ông không mang lại được cho cô: “Nhưng hôm nay thì tôi hơn các người rồi, tôi múa tay trong bị, tôi đã mua được một thứ để nâng cao chất lượng cuộc sống của tôi, mà lại không phải lụy ai cả.” [1, tr.87]. Đọc các tác phẩm của Y Ban, chúng ta đều cảm nhận được sâu sắc tuyên ngôn về quyền được tự giải phóng của người phụ nữ dù trong bất kỳ hoàn cảnh nào. Sự thách đố các thể chế xã hội không còn là sự ngông cuồng mà là sự tự đề cao, khẳng định bản ngã của người phụ nữ trong vòng kìm kẹp của luân thường đạo lý. Truyện ngắn *Tự* đề cập những vấn đề tế nhị của người phụ nữ không hề dung tục, nhưng vẫn thể hiện được sự cô đơn của nhân vật chính với áp lực của xã hội, của thời đại với những nhu cầu sinh lý bình dị và chính đáng của giới nữ. Người phụ nữ đã thoát ra được vòng luẩn quẩn đó chỉ với “chim” giả cũng như giải tỏa được nhu cầu sinh lý cho bản thân. Tuyên ngôn về nữ quyền trong tác phẩm thể hiện được tâm trạng của một người phụ nữ “tự lực” xen lẫn cảm xúc tự hào: “Tắm thân này được gọi là tắm thân sang. Và cái món đồ chơi trẻ con kia sắp được đưa vào tắm thân sang này để giải quyết vấn đề tự lực. Vấn đề tự lực thì có gì là

xấu nào, nó chẳng luôn được đề cao trong mọi thể chế và mọi lĩnh vực xã hội đấy ư!” [1, tr.112]. Nhân vật bà tiến sĩ trong truyện cũng đã tự mình giải phóng bản thân với câu nói: “Và điều tôi ngộ được nhất, là con người ngoài cái đức tính hi sinh thì cũng nên biết đòi hỏi những quyền lợi của mình, biết tự giải phóng mình” [1, tr.122].

Người phụ nữ Việt Nam luôn bị kìm kẹp bởi những “thiết chế” nên họ không dám thể hiện ra ngoài nhu cầu của bản thân, thể hiện ngay trong chính lời khuyên của bà mẹ chồng dành cho con dâu trong truyện ngắn *Tự*: “Đàn ông ấy mà cái chuyện ấy họ mê muội lắm. Đàn bà thì mình chỉ cốt là cho nó có con chứ có phải sung sướng gì đâu, nên mình phải biết kìm hãm họ” [1, tr.91]. Nhưng khi có điều kiện thì “ngọn lửa của sự đam mê, ham muốn” âm ỉ trong người phụ nữ lại thể hiện mạnh mẽ hơn bao giờ hết: “Tôi lại muốn gào lên lần nữa rằng là tôi cũng thích chuyện ấy với chồng tôi nếu không có tiếng đờng hắng của mẹ và tiếng cười rúc rích của chị dâu” [1, tr.91]. Hay “Cái tôi mơ mộng là văn hóa tình dục, một lỗ hồng lớn của dân tộc nói chung và của cá nhân tôi nói riêng. Quả là tôi chưa bao giờ được sờ mó đến cái gọi là văn hóa tình dục đó. Tôi khao khát được sờ mó nó” [1, tr.136].

Như đã nói ở trên, đa số nhân vật nữ của Y Ban đều có sự giằng xé nội tâm quyết liệt để “tự làm thỏa mãn” hay “tự giải tỏa những khao khát” mang tính bản năng của người phụ nữ. Phản ánh được điều này, Y Ban đã có công rất lớn trong việc mô tả chi tiết và sống động nhất cuộc “cách mạng về tình dục” trong những sáng tác của chị. Các nhân vật nữ của Y Ban rất đa dạng, từ người phụ nữ ở vùng nông thôn cho đến bà tiến sĩ, điểm chung là họ không được đáp ứng về nhu cầu tình dục dẫn đến việc “ngoại tình tư tưởng” hay “ê chề”, “lụy tình”... (tiến sĩ Ngân trong *Cưới chợ*, nhân vật người đàn bà thành đạt trong *Cuộc tình silicon*, người đàn bà với những trải nghiệm tình yêu với người đàn ông có vợ trong *Nhân tình*, người phụ nữ thành đạt ngoại tình tư tưởng trong *Gà áp bóng*...). Đó là những bước phản kháng đầu tiên giành quyền bình đẳng cho người phụ nữ với “văn hóa tình dục”. Điều đó chứng minh được rằng, người phụ nữ đã từng bước làm chủ được cuộc sống theo cách riêng của mình dù nhiều chông gai, thử thách. Có thể thấy rằng, tất cả các yếu tố làm nên ngôn ngữ, hành vi nhân vật trong các tác phẩm của Y Ban tương ứng với hình ảnh người phụ nữ tự lập và độc lập trong

xã hội hiện đại. Giải phóng phụ nữ theo lí thuyết về nữ quyền, trước tiên là phụ nữ phải biết tự nhận thức và yêu lấy bản thân mình. Rồi sau đó mới đến sự đấu tranh về bình đẳng giới, như chính nhận định của Beauvoir: “Thay vì muốn nhốt chặt đàn ông trong ngục tối, phụ nữ tìm cách thoát ra khỏi ngục tối ấy. Họ không còn tìm cách lôi kéo đàn ông vào các khu vực của sự nội tại nữa, mà cố gắng vươn lên ánh sáng của sự siêu nhiệm” [6, tr.424].

3. Kết luận

Để dàng có thể nhận thấy rằng, mẫu số chung của tuýp nhân vật nữ trong các truyện ngắn của Y Ban là những người phụ nữ luôn đấu tranh mạnh mẽ, gạt bỏ “cái tôi” để theo tiếng gọi tình yêu, hạnh phúc. Ngay cả yếu tố tính dục, cũng chính là sự “cởi bỏ” những tự ti, mặc cảm của bản thân, sự “khất khe” của xã hội “nam tôn nữ phụ” để một lần sống đúng, sống thật với con người của chính mình. Thế nên, các nhân vật nữ của Y Ban bình dị, chân phương, đầy thiên tính nữ nhưng có lúc cũng rất mạnh mẽ, cá tính. Nói tóm lại, người phụ nữ trong văn học hiện đại, tiêu biểu là hình tượng người phụ nữ trong truyện ngắn của Y Ban đã dám tự mình cởi bỏ “gông cùm” để tạo cho mình một cuộc sống độc lập, tự do, hạnh phúc bởi “họ phải vượt qua thân phận của mình mới có vị thế ngang hàng với nam giới” [12, tr.205]. Có được điều đó là nhờ sự đóng góp không biết mệt mỏi của các nhà văn nữ cho nền văn học nước nhà như chính lời phát biểu của nhà văn Y Ban: “Những nhà văn nữ thực sự đang đóng góp cho sự tiến bộ của xã hội, của các tác phẩm của mình. Bắt đầu từ việc họ thay đổi chính mình, tiến bộ hơn, văn minh hơn. Tôi muốn xã hội hãy đọc tác phẩm của nhà văn nữ như một sự lắng nghe, một

sự thấu hiểu. Vì đó chính là tiếng lòng của họ, là những khát khao tự giải phóng bản thân mình” [4].

Tài liệu tham khảo

- [1] Y Ban (2006). *I' am đàn bà (tập truyện ngắn)*. NXB Công an nhân dân, Hà Nội.
- [2] Y Ban (2005). *Cưới chợ (tập truyện ngắn)*. NXB Văn học, Hà Nội.
- [3] Y Ban. *Sex là giải trí và văn hóa*. Nguồn : <http://giaitri.vnexpress.net/tin-tuc/sach/lang-van/y-ban-sex-la-giai-tri-va-van-hoa-2140388.html>. (1/2/2007)
- [4] Y Ban. *Hãy lắng nghe tác phẩm của các nhà văn nữ*. Nguồn: http://giaitri.vnexpress.net/tintuc/sach/lang-van/y-ban-lang-nghe-tac-pham-cua-cac-nha-van_nu_2142011.html. (6/3/2006)
- [5] Beauvoir. Simone de. (Nguyễn Trọng Định và Đoàn Ngọc Thanh dịch) (1996). *Giới nữ (tập 1)*. NXB Phụ nữ, Hà Nội.
- [6] Beauvoir. Simone de. (Nguyễn Trọng Định và Đoàn Ngọc Thanh dịch) (1996). *Giới nữ (tập 2)*. NXB Phụ nữ, Hà Nội.
- [7] Bourdieu, Pierre. (2011). (Lê Hồng Sâm dịch). *Sự thống trị của nam giới*. NXB Tri thức.
- [8] Ellen Messer-Davidow (2013), (Đặng Thị Thái Hà dịch). *Li thuyết và phê bình nữ quyền: từ phê bình xã hội đến phân tích diễn ngôn*. Nghiên cứu văn học, số 8/2013.
- [9] Đoàn Lê (2010). *Đoàn Lê và sex (tập truyện ngắn)*. NXB Thanh niên, Hà Nội.
- [10] Nhiều tác giả (2013), *Đất tụ long (tập truyện ngắn)*, Nxb Trẻ, Thành phố Hồ Chí Minh.
- [11] Pratt, Annis (1971). *The New Feminist Criticism. College English*, 32, 8.
- [12] Bùi Thị Tinh (2010). *Phụ nữ và giới*. NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.

FEMINIST SPIRIT IN Y BAN'S SHORT STORIES

Abstract: In modern society, writing and fighting for women's rights and equality is growing strongly, which is expressed in all fields of politics, economy and culture. In those fields, literature, a part of culture, is considered as the front line and has the greatest influence. Contributing to the success of the country's literature on the way of deep integration into world literature with the general trend of “feminism”, it is impossible not to mention the writer Y Ban. Female writer Y Ban is seen as a “new wind” in modern Vietnamese literature with works imbued with humanity and value of “the second world”. The article goes deeply, researches, analyzes and clarifies the works with the deep humanistic values of feminist spirit with the image of women struggling for love and happiness as well as sexual instincts and needs to release sex in some typical works of writer Y Ban.

Key words: writer; feminism; spirit; literature; Y Ban's short stories; fighting; female.